

گزارشگر: روز شما به خیر، جناب آقای داریوش فروهر.

داریوش فروهر: روز شما هم به خیر، اما ما در آستانه‌ی شب هستیم.

گزارشگر: آقای فروهر، گزارش‌های داخلی و خارجی از بروز تظاهراتی به طرفداری از آیت‌الله منتظری در نجف‌آباد و همایون‌شهر خبر دادند. با توجه به اینکه بازداشت خانگی آیت‌الله منتظری رویداد تازه‌ای نیست، چه شده، چه اتفاقاتی افتاده که این تظاهرات حالا برگزار می‌شود؟ آیا محیط برای ابراز نظرات مثل این باز و مهیا شده یا اینکه فقط این تظاهرات و تظاهرات مشابه این تصادفی و اتفاقی هستند و بدون برنامه‌ریزی و هدف مشخصی برگزار می‌شود؟

داریوش فروهر: تا آنجایی که من می‌دانم، به هر حال، فضا تغییرهایی داشته؛ اما درمورد فشار آوردن و تهاجم به خانه و سپس بازداشت خانگی حضرت آیت‌الله منتظری، من گمان دارم که در آغاز هواداران و مقلدین ایشان بیشتر تحمل می‌کردند تا شاید خود دستگاه از این تجاوزگری دست بکشد و وضع به حالت عادی برگردد، ولی نزدیک به سه ماه گذشت و هیچ نشانی نبود. البته یک بار در خبرها نوشتند که پرونده‌ی ایشان به شورای امنیت ملّی رفته و آنجا دارند بررسی می‌کنند. قبلتر هم می‌دانید که شارت و شورت‌هایی شده بود و رئیس قوه‌ی قضائیه گفته بود ایشان را به دادرسی خواهیم کشاند و بعد هم رهبر حمله‌هایی می‌کرد؛ ولی بعد از گذشت سه ماه هیچ روشن نبود سرنوشت ایشان و بازداشت خانگی ایشان. اما، به نحوی که فرزندشان در یکی از مصاحبه‌هایش گفت، شدت عمل دنبال می‌شود و حتی جز فرزندانشان کسی ایشان را نمی‌دیده؛ و خوب، ایشان به هر حال در سن بالایی هستند، بیماری‌هایی داشتند، فرزندشان می‌گفت یک دکتر در این مدت از ایشان دیدار نکرده است. خوب، این خبرها به پیرامون و علاقه‌مندان ایشان رسید و از شنبه‌ی پیش در شهر اصفهان کمتر، ولی در نجف‌آباد و خمینی‌شهر بیانیه‌هایی پخش شد که با برنامه‌ریزی بود و مردم اعلام کردند که روز شنبه ۱۶ اسفند تعطیل عمومی خواهند داشت و اعتصاب خواهند کرد به عنوان اعتراض به وضع حضرت آیت‌الله منتظری، که خواستار بودند به این وضع هر چه زودتر پایان داده شود. در آن روز، در اصفهان، چندان تظاهری و اعتصابی به چشم نخورد؛ ولی در نجف‌آباد و خمینی‌شهر تقریباً تمام دکان‌ها، حجره‌ها و نهادهای خصوصی تعطیل بودند، حتی در کارخانه‌ها هم بخش بزرگی بر سر کار نرفتند. در روستاهای گرداگردشان - چون می‌دانید که در این روستاها کشاورزی گسترده‌ای هست - که در آنجا هم یک حالت اعتصاب بود. [همچنین] دعوت کرده بودند که در خانه‌ها و یا در تکیه‌ها و حسینیه‌ها اجتماع کنند. در پاره‌ای از جاها، به‌ویژه در نجف‌آباد، این اجتماع‌ها بوده، نیروی انتظامی هم به طور گسترده حضور داشته؛ ولی به علت نرمش نیروی انتظامی، تا آنجا که من می‌دانم، درگیری تندی نشده. بعد از آن هم، گزارش بازداشت کسی را هنوز ندارم. به این ترتیب، تجمع آن روز به نحو گسترده در این دو شهر برگزار شد. بعد هم، پاره‌ای از روزنامه‌ها - در فضای سیاسی کنونی یا به آن‌ها اجازه داده شد یا خودشان دل به دریا زدند - خبرهایی پیرامون این تظاهر دادند.

گزارشگر: جناب فروهر، اصلاً ببینیم به دستور چه نهادی در دولت آقای منتظری در بازداشت خانگی قرار گرفت؛ و چه شده که حالا آقای خاتمی، رئیس‌جمهوری ایران، نماینده‌ای به قم فرستاده که درباره‌ی لغو محدودیت‌هایی که

برای آقای منتظری در نظر گرفته شده مطالعه و بررسی کنند؟

داریوش فروهر: بنا بر آنچه که در آغاز بود و من خبرهایی از آن دریافت کردم، بعد از سخنانی که ایشان گویا در میلاد حضرت علی بیان داشتند و به نهاد رهبری در قانون اساسی ایراد گرفتند و، به‌طور کلی، راجع به این اختیاراتی که [به این نهاد] داده شده و برابر آنچه که خواسته می‌شد نیست ایرادهایی گرفتند، دو سه روز به سکوت گذشت و بعد، روز چهارشنبه‌اش، یک گردهمایی در مسجد اعظم قم پدید آمد و به دنبال آن گردهمایی هجوم کردند به دفتر حضرت آیت‌الله منتظری، وسایلشان را درهم‌شکستند و به خانه هم حمله کردند و شیشه‌ها را شکستند، ولی به درون خانه، به‌خصوص درون اندرونی، راه نیافتند؛ و طبق نامه‌ی حضرت آیت‌الله العظمی منتظری، که همان شب نوشته بودند و به خط خودشان در شهر پخش شده، این‌ها گماشتگانی از سوی دستگاه بودند و فرمانده و کسی که دستور آتش را داده آیت‌الله یزدی بوده که به عنوان رئیس قوه‌ی قضائیه به قم رفته و ترتیب این کار را داده. آن روز اول گفته می‌شد که ایشان بازداشت شدند؛ و بعد گفته شد خیر ایشان در خانه‌شان هستند؛ و از همان هنگام تلفن‌ها قطع شده و ایشان به بازداشت خانگی درآمدند. به نحوی که گفتم، بعد از سه ماه صدای فرزند ایشان درآمده بود و تظلم‌خواهی می‌کرد. گویا نامه‌ای هم به رئیس‌جمهور نوشته که، به‌دنبال آن نامه، گفته می‌شود که در شورای امنیت موضوع مطرح شده و هیئتی یا فردی فرستاده شده تا با ایشان گفتگو داشته باشند و ببینند که چه می‌شود کرد. پیرامون این گفتگو سخنان زیادی گفته می‌شود، ولی من از آن خبری ندارم.

گزارشگر: باز برمی‌گردم به یک سؤال درمورد آنچه که مطرح کردید. آیا محیط برای ابراز چنین نظراتی باز و مهیا شده، چون ما خبرهایی دریافت کردیم از خبرگزاری‌های بین‌المللی راجع به تظاهرات و اعتراضات دانشجویی در دانشگاه تهران؟ آیا این تظاهرات با برنامه‌ی خاص و هدف مشخصی است یا اینکه تصادفی و اتفاقی است؟

داریوش فروهر: ببینید، من اینکه «تصادفی» یا «اتفاقی» خوانده شود را چندان نمی‌پسندم. یک بازتاب شایان قابل پیش‌بینی است در کل اجتماع، در پی سال‌ها فشار، سال‌ها یکه‌تازی فراگیر و پدید آوردن جو وحشت. در رویدادهای این ده ماه گذشته، تا اندازه‌ای، جو وحشت شکسته شکاف درونی سردمداران جمهوری اسلامی افزوده شده و، به گمان من، مردم بیش و کم در گروه‌های اجتماعی گوناگون، از دانشجوی گرفته تا کارگر، توانسته‌اند پاره‌ای از اعتراضاتشان را مطرح کنند و اعتصاب کنند و گردهمایی داشته باشند. این گردهمایی‌ها به نظر من یک واکنش اجتماعی طبیعی در برابر سالیان دراز یکه‌تازی و سرکوب است.

گزارشگر: جناب فروهر، از وقتی که برای این مصاحبه گذاشتید از شما تشکر می‌کنم.

داریوش فروهر: سپاس‌گزارم. خدا نگهدارتان.